Sömngångarnätter på vakna dagar. En dikt på fri vers

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta originalverk av August Strindberg (1849-1912) har digitaliserats 2016 av Kungl. Biblioteket i Stockholm och anpassats för Projekt Runeberg i maj 2017 av Ralph E.

Verket kan även läsas på **Litteraturbanken**.

Sömngångarnätter af August Strindberg Stockholm. Albert Bonniers förlag. **Pris 1: 50.**

SÖMNGÅNGARNÄTTER

af

AUGUST STRINDBERG.

Stockholm. Alb. Bonniers boktryckeri 1884.

Sömngångarnätter

PÅ VAKNA DAGAR. —— En Dikt PÅ FRIA VERS af AUGUST STRINDBERG. - * - Stockholm.

Albert Bonniers förlag.*Εοίκασι δε γεννησαι μεν̋ ολως την ποιητικην αιτίαι δύο τινές, και αυται φυσικαί. Τό τε γαρ μιμεισθαι σύμφυτον τοις̓ ανθρώποις̓ εκ παίδων̓ εστί, και τούτω διαφέρουσι των̓ ἀλλων ζώων̓ οτι μιμητικώτατόν̓ εστι και τας μαθήσεις ποιειται δια μιμήσεωσ τασ πρώτας, καί το χαίρειν τοις μιμήμασι πάντασ.*

Aristoteles. Peri Poiätikäs. Kap. IV, § 1.

TILL

Björnstjerne Björnson

och

Jonas Lie.

Vid avenue de Neuilly Der ligger ett slagteri, Och när jag går till staden, Jag går der alltid förbi.

Det stora öppna fönstret Det lyser af blod så rödt, På hvita marmorskifvor Der ryker nyslagtadt kött.

I dag der hängde på glasdörrn Ett hjerta, jag tror af kalf, Som svept i gauffreradt papper Jag tyckte i kölden skalf.

Då ginga hastiga tankar Till gamla Norrbro-Bazarn,Der lysande fönsterraden Beskådas af qvinnor och barn.

Der hänger på boklådsfönstret En tunnklädd liten bok. Det är ett urtaget hjerta Som dinglar der på sin krok.

Första Natten.

Rasslande natt-tåg rycker mig fram öfver skånska slätten, Sömnsjukt öga gömmer sig under hattens brätten, Bröstet andas tungt som under ett tegel, Musklerna ligga slappa som våta segel, Örat ger döfva ljud som en nedstämd trumma, Tungans band ha gnatat sig stumma. Känslorna domna som mygg i snö, Minnena blandas med gamla drömmar, Viljan somnar, tankarne dö, Själen lossnar i band och sömmar.Men frigjord ande, den stackars trötte, Som sina vingar så ofta nötte I flygt mot himlen, som sedan befans Bestå af en färglös men vägbar substans Af syre och qväfve i behaglig blandning, Ohimmelsk nog, men lämplig för andning, Den stackars anden han glömmer programmet Det nya-nya om materie och kraft, Och blåser från fjädrarne jernvägsdammet; Som om aldrig annat än vingar han haft Han kastar sig ut i den dunkla natten Och sväfvar bort öfver land och vatten. Mot norr går färden luftig och kort, Men kroppen skakas mot södern bort.

I stjernklar natt under halftänd måne Han ser det sköna, det rika Skåne Der bohvetsåker och klöfveräng Och blomstertäppa vid trädgårdssäng, På bördig lera som mjukaste mossa För träskodda fötter breda sin flossa. I hvita stugor nu sofves och snarkas Af folk som eljes om dagen är vaket Och håller sin utkik som tuppen på taket, Att veta när tiden är inne att sparkas.Der stiger Småland med forsar och skogar, Som himlen gaf stenar i stället för bröd; Der bonden tåligt svettas och knogar Att skydda lifvet mot hunger och nöd. Och Östergötland, det mögna och feta. Der ock en ande kan få lust att äta, Det skymtar förbi, tills Kolmordens bryn Höjer sig mörkt som ett åskmoln mot skyn. Nu ökas farten, ty det börjar lida Hemåt mot hemmets kära trakt, Der nyss han tröttnat att kifvas och strida Och han med de sina förklarades i akt. Han smyger i natten som vandrande juden Tillbaka till platsen, der hans vagga stått Och der man sedan reste hans schavott För att ej han trodde på den nationelle guden.

Och nu hörs bruset, der Mälarns bölja Går ut i hafvet att sig få skölja Från bildad smuts och civiliseradt dam. Han ser bland husrader blinka fram Halfsläckta lyktor, som märka vägen För nattlige vandrarn med osäkra stegen. Nu ser han under sig gator och torg Och gyllne kronan på kungens borg. Han ser palatserna och hotellen.Han ser de gamla, de kända ställen, Der han har kämpat, der han har bråkat, Der han har njutit, der han har tråkat. Och han vill besöka dem alla, alla; Men natten är kort och pligterna kalla! Ännu några vingslag mot malmen på norr; Der finner han hvilan som dufvan från arken, När åter hon funnit att jorden var torr; Och under fötterna känner han marken, I rimnöd förstås, ty i verkligheten Fann han en galge, som i kristenheten Menskorna ännu i dag de vörda, När sina profeter de skola mörda; Och »i detta tecken» (i galgens) vi segrat, När olika tänkande oss ha vägrat Sanktion på våra mötens beslut. — Men för att komma till meningens slut: Han satt på korset till en välkänd kyrka, Som efter ett helgon, ett nationellt, Ibland de många vi ännu dyrka Fått bära namnet, och burit det snällt Trots upplysningen och det nya ljuset — Och Adolf Fredrik kallas gudshuset.

Med en andes frihet tränger han in I Herrans hus, der icke han varitPå femton år. Se'n dess han farit Vida omkring, och med rifvet skinn Vänder han åter i kyrkans famn; Med känslor som seglarn, när han kommit i hamn Och lemnat det svala, det fria hafvet, Der hvarje bekymmer blef stilla begrafvet, Och blicken vidgades vid oändligheten, Men nu i hamnen stöter mot vägg Och känner stanken af bildningens drägg. Som själen i kroppen, som fågel i buren, Så känner sig anden inom vigda muren. Och månen skiner på predikstolen, Som lyser förgyld lik sjelfva solen; Och bibeln den gamla, den gåtfulla bok, På hvilken man ännu ej blifvit klok, Med det gamla och nya inom samma permar; Och mörknadt timglas, som presten härmar, Talar som silfver, tiger som gull, Rinner om sönda'n en timme full, Som när ur tunnan man rycker svickan, Och hvilar sig sedan i arbetsveckan; En antiqvitet, en symbol af tiden, Af den likväl, som re'n är förliden, Kring evigt samma den vänder och.vrider Som pastorns fjerding i nyårstider.Der står det ännu, det heliga bordet, Der som en yngling han bekände ordet, Med skälfvande hjerta och ljugande mun, Der i en enda, en salig, stund Sin första mened han tvangs att begå För att en

plats i samhället få. Der öppnade kyrkan sin famn så varm, Och menedarn tryckte mot moderlig barm Som en värdig son till en vördad mor, Som smeker barnen med näbbar och klor. Föräldrar och syskon de stodo på gången Och sjöngo med den förfärliga sången Om lammet, som slagtades en gång på kors, Men glömde också den tour de force, Som deras lamm så illa slagtat För att det skulle bli hedradt och aktadt; De tackade Gud, och församlingen med, Att han så falskligt fått gå sin ed; De bådo så varmt att han måtte den hålla, Att Satan icke hans själ skulle sålla. Men Herren hörde visst ej deras bön, Om man får döma af senare rön!

O kyrka, kyrka, du ännu svansar Omkring i verlden och tar upp ed Att ingen skall störta din Balder ned.Men kläd honom också i ståladt pansar Så växer och växer den Mistelten, Gömd af löfvet på de stora trän. Den lilla busken, som grönskar i snön, Och för sitt omärkta lif i lön, Den skall en gång, kom ihåg det ordet, Det ögonblick, när som minst du tror det, Dig störta sjelf till den svarta Hel, Och slå din sjelfgjorda hjelte ihjel!

Jag ser i månljuset altartaflan, Der uppståndne Kristus mot himlen sig svingar I marmorlekamen, men utan vingar. Och de som i helvetet ville svafla'n, De stå der nere så dumma och gapa, Se'n faktiskt han gjort dem alla till ljugare. Apostlarna bredvid, just icke slugare, Som trodde han skulle ett rike skapa, En rigtig monarki med ordnar och portföljer, Der fiskardrängar och snickargesäller, De fingo sitta på kungens fåtöljer — Att här historien jag troget följer Och att min lära som sanning gäller, Det veta vi alla af de heliga orden; Ty Petrus, den styfvaste af dem alla, Som kunde vika, men icke falla,Han reste sig sjelf en stol uti Rom Och byggde ett rike af denna jorden, Och Petri stol står ännu ej tom, När den skall tömmas, det vete fanen, Åtminstone vet man det icke i Vatikanen. För egen del jag antar för visst, Att Petrus var en opportunist; Ty när han skulle omsider tala, Och han blef dragen ut på det hala, Förvexlade han ledigt sitt nej med ja Och visste ej hur han skulle sig ha; Ja jag må bekänna, med rätta dessvärre, Att han desavouerade fegt vår Herre.

O Guds lam med de djupa såren, Du föll för dumheten — och för fåren; Men i uppståndelsen steg du opp, Det tror jag också, fast ej på det sättet, Och allra minst i en marmorkropp, Men man skall vara bra nog från vettet, Om man så fattar sakens förlopp. Du föll för din tro, nej för ditt tvifvel, Ty liksom äpplet, när än det är kart, Inifrån gnags af den lilla vifvel, Tills skaftet sitter der tomt och bart,Så gnager tviflet på trones frukt, När den har möglat och luktar fukt. Du tviflade ju på Gamla testamentet, På sabbatens helgd och på lagens bud; Du tviflade ju på sjelfva fundamentet På Javeh, den oförsonlige Gud, Du tviflade blindt på tecken och under Och trodde icke på Satans funder; Du trodde icke, när du såg på lifvet, Som skaparn trodde, att allting var godt, Ty du fann allting härnere smått, Och till en jämmerdal blef oss lifvet gifvet. Ja hade du lefvat i dessa dagar, Då åter man öfver tillvaron klagar, Då hade du också helt säkert till sist Fått namn och heder af pessimist!

Hvad ser mitt öga, så vändt att se svart, Der borta på pelarns skarpaste kant! Ett monument, af en gammal bekant! Jag känner dig väl, min vän Descartes! Ha, gamle tviflare, hur kom du hit? Förr skulle väl korpen bli hvit Som Kristus derborta i höga koret Än du filosofiens nubier . . .Men kanske jag gör kyrkan orätt? Måhända sjelf hon haft sina dubier? Hvem vet! Om man får döma af monumentet Och af det prunkande gyllne prentet, Så var du allt en förbannad karl, Fast nog du var kyrkans bète noir! Det är förträffligt, ditt epitaf, Och ger nog ämnen till reflexioner: Der ligger jorden svart som en graf, Höljd i trasor af olika konfessioner; Så kommer en engel, en svarter en, Och rifver i lunorna så de gå sönder; Och heligt mörker, som lurat bönder, Det flyr för ljuset, som sprider sitt sken; Ty svarta engeln med bloss i handen Han lyser upp öfver mörka landen. Det påminner mycket i det stora hela Om skapelsens historiska »varde ljus», Och vore det icke i Herrans Guds hus, Jag trodde min själ det var Prometeus, Som hade sin démêlé med sjelfve Zeus. Du svarta engel, som kom med ljuset, Hvem släppte dig in, om icke i ruset En kyrkans portvakt somnat från dörren Och glömt slå kors för den lede kurren! Hur trifs du härinne ibland de trogna,Som alltjemt kartas, men aldrig bli mogna Men tyst, jag hörde tornurets klang, Och nattens timmar så hastigt farit! Farväl, min engel, blif hvad du varit. Till hvite Krist en värdig pendant!

En afskedsblick till den gamla bänk, Familjebänken, der i unga dar, Då ännu icke fattades en länk I syskonkedjan, då mor och far . . . Då orgeln brusade med stormens röster, Och solen lyste på altaret i öster, Då många ljusen om julen brunno, Och barnatårar af skräckfröjd runnö —

Men tyst, jag hörde att hanen gol, Och fönstren färgas af dagande sol — Om icke jag hade mitt hjerta der borta I

jernvägskupén, han kom till korta, Min starke ande, som blir sentimental För att han får höra en tupp som gal! Farväl nu kyrka! Här fann jag ej En enda lösning på lifvets gåta, Här var dock skönt en gång fa gråta, När ödet endast gaf grymma nej . . .

***Men tåget, det rasslar ren på perrongen, Och man har morgnat sig i vaggongen. Ut sträfvar en sömnig familjefar, Med hustru och barn i en faslig brådska, Och sen han sett efter om något är qvar, Han ropar vresigt på en fyrsitsig droska.

Andra Natten.   Soliga bilder från gångna dagen Draga trötta ögat förbi: Déjeunern är redan tagen Af vår lilla artistkoloni. Svenskar, yankees, finnar, negresser Sökte lugnet i Beauséjour, Lemnat Paris, modeller, excesser, Slagit sig ned i Grèz vid Nemours.

Spridda grupper i trädgården vandra: Solen skiner så middagsvarm:Svenskar och norskar om hvarandra, Fransmän och tyskar gå arm i arm. Solen skiner på hvita murar, Blåa drufvan på grönt spalier. Gullgult päron bland löfvet lurar, Väntar döden vid nästa diner. Eldröd tomat som glöden lyser Mellan skogar af artichaux, Mjällhvit laktuk af blodbrist fryser, Blomkål som aldrig får några små, Alla kulturens härligheter: Feta dalier utan kön, Rosor fylda med nuditeter: Granna kläder, men inga frön.

Glada menskor bland maten ströfva Och beundra konstfull natur. Ej att undra: de konsten öfva Och ju äro födda i bur. Der på gräsets putsade matta Sitter glammande liten grupp, Unga makar skämta och skratta, Barnen svärma i yster trupp. Nu gör vinet sin rund i ringen, Flöjten stämmes till spansk guitarr,Trumpen sitter nu längre ingen: Här den vise vill ej bli narr. Lätt går dansen på gröna marken Utan frackar och handskar på, Sommarkläder i ljusa parken — Fëte champëtre, idyll af Watteau!

Mellan flodens vassklädda stränder Glider sakta en liten båt, Skygga dyka de vilda änder, Skator skratta åt ovan låt. Hör, der klinga så tunga toner, Klaga öfver att sommarn gick bort, Glädjens blomster i kalla zoner, Lefva lifvet så tungt och kort, Ingen drufva kan lifva anden, Kornet ger endast döfvande vin, Fräter sinnet, gör darrande handen, När hon skall hugga de snärjande banden, Löjet drager till vresigt grin. Ändå klinga de dock så kära, Gamla toner från Mälarstrand, Skarpa röster som knifvar skära, Bita hjertat med blodad tand; Och då tystna de hårda orden,Gammalt groll får en ljus nyans, Och det skönaste land på jorden Är ej längre la belle France!

Qvällens skuggor sträcka nu på sig Daggen faller på löf och gräs, Soler skiner allt mera dåsig. Dansen stannar, sången blir hes. Middagsklockan nu höres ringa, Toiletten är hastigt gjord; Herrar, damer i trapporna springa För att träffas vid dukadt bord.

Och så lyktas dagen omsider, Glädtigt samspråk och intet kif. Idel solsken och inga strider; Mellan drabbningar herdelif.

Men nu tystna de glada skratten, Lampor tändas, hvilan är när. Och nu faller så sakta natten, Då är andarnes timma här!

***Så är jag åter i min födelseort Och stannar igen vid en tempelport, Men ej ett tempels, der man dyrkar skaparn, Skaparn som skapade himmel och jord, Nej här man dyrkar blott efteraparn, Som sjelf af skapelsens jord är gjord. Här dyrkar man endast det sköna skenet Och tar kopian för original; Man kastar köttet och gömmer benet, Man slänger kärnan och äter skal. Skall sanning, månne, ligga i sagan, Som högfärden gjorde till upphof och rot Att menniskan kom på en dålig fot Med Herren, som då måste gripa till agan? Hvad vill väl konstnärn, när med färg och lera Han härmar alla Guds skapade verk, Om skaparen icke han vill korrigera Och öfver skapelsen kasta sin särk? Han gör det bättre, så tror den dåren — Än naturen sjelf har kunnat det göra, Och så tror folket, de snälla fåren. Och dock när kan en konstnär ett hjerta röra, Om ej när naturen han är i spåren; Men då det ligger ju nära till hands Att tro, det intet med konsten vans!Förunderliga drift att allting hä^ma, Hvar kom du då egentligen från? Är du från apan ett nedärfdt lån? Du underliga låga, som så kan värma, Som så kan bränna en ande ned; Du fans ej från början i Paradiset, Och att vid skapelsen ej du var med, Derpå man finner bästa beviset I det att Herrens utvalda folk Dig aldrig begagnat som andens tolk! Och göra bilder, de ansågo syndigt. (Att icke de anse så än i dag Det lär bero på utvecklingens lag!) Det svaret dock finner jag mera fyndigt Att

konsten blott är ett preparat, En nödfallsåtgärd, ett surrogat För den af menskan förstörda naturen, Ett samvetsqval, som vill ställa till rätta Hvad brutet blifvit och som vill sätta En träarm i stället för den som blef skuren. Nå, det må nu vara hur helst det vill, Att vänta på svar det tjenar ej till; Och derför går jag dit in i templet Att glömma regeln och se exemplet, Men nu med ögon som fjällat af, Och fri från jordiska hänsyn och kraf.Jag helsar Er då, kasserade gudar, För detta Odén, Balder och Tor. De säga ej annat, era marmorskrudar, Än att skulptören var ganska stor. Man ställt er i farstun bland galoscher och käppar, Som icke få komma i templet in. Har sanningen också fått sina knäppar, Så har dock äran räddat sitt skinn. I ären så älskeligt onationella, Att ej på Er jag nännes att gnälla. När ingen fordrar på Er man skall tro, Jag också lemnar Er oskuld i ro.

Men här blir annat litet längre opp, Der praktfull tronar den olympiska tropp! Förneka Kristus, förneka Balder, Och höj mot Gud ditt förmätna gläfs, Det får du gerna; men tvifla på Zeus, Och du skall väcka ett hiskligt rabalder; Dock ej på Zeus som i himlen satt, Som skötte åskan och styrde jorden Och menskors dårskap skänkte sitt skratt, Nej marmor-Zeus som är uppgräfd vorden Och kallas af stället Otricoli,Otricoliske Zeus! Här är ingen som stör oss. Ett ord oss emellan, när ingen hör oss! Jag trott på dig förr, på din skönhet förstås, Och på de dinas, som på fädernet brås. Jag kom från Kristus och hans grymma lära, Som bjöd att köttet skulle i branden förgås, Och kroppen hållas i så kallad ära. Men ungdomsblodet kokar och sjuder, Naturens röst allt starkare ljuder, Och en gammal semitisk askes Jag flyr som en konfirmand sin katkes. Då råkade jag den glada olympen. Jag slängde korset, tog en tyrsosstaf — Den murkna stammen med lif-friska ympen —, Och, virad af rankan, jag mig begaf Ut i den glada skönhetens verld. Jag tog för guld hvad som var flärd, Men flärden var dock förtvifladt behaglig, Evangelisk just ej, men fullständigt laglig, Och hade jag icke ditt prejudikat Du högsta domstolens potentat?

Nu ses vi igen! Och du är mig så främmande! Hvarken så skön, ej heller skrämmande, Och de dina, den lustiga sköna hop, Jag just ville se i en välgräfd grop!Jag tycker ni blifvit alla så gamla Och färdiga nästan att genast ramla. Men hvad värre är, ni blifvit så fula, Och edra kroppar ha blifvit gula. Man står för en gudaskara, och vips Så har man ett hästlass med gammal gips!

Apollo, du skönaste ibland skaran, Som möter trotsigt med bågen faran, Ditt högra ben lär ha fallit ned, Och hufvet lär sitta en smula på sned; Så säger åtminstone en tysk docent, Och då är det sant, som det vore på prent. Och, Venus Milo, din hals är för lång. Diana, for släpigt man funnit ditt språng. På Diskuskastarn man tröttnat att vänta: Han hytter bara, men slår ej till. Hermafroditen ju är en jänta, Och Athene står alltför still; Bacchos sedan, med rankan om pannan, Skulle hållits en smula ljus, Tittat kanske för djupt i kannan, Bär för tungt på sitt ädla rus. Och skrapa, Skrapare, dina lemmar rena Från rutten bildnings klassiska smuts,Ett annat slägte har annan arena Och fröjdas åt annat än lindansarns puts. Och Silenus, så stolt och gläder, Grundar djupt på sitt faderskap, Och atleternas hela rader, Trånga pannor och stora gap; Toma bilder och inga tankar! Kall och orörd bland er jag vankar; Och Laokoon rätt ohygglig; Niobe något mera uppbygglig, Men der har ock skönheten flytt. Tankarna sprängde ju sönder stenen — Flaskan för gammal, vinet för nytt — Ämnet större än sjelfva scenen; Ty utan myten, som man känner förut, Så vore med bilderna ohjelpligt slut —: En jätteqvinna, men utan namn, Som har ett barn i sin öppna famn; En skäggig gubbe, med tvänne söner, Som bits af ormar och skriker böner — Se der hvad stenen ensam har sagt; Och här, du konst, är det slut med din makt!

Men fordom såg jag med annat sinne; Och när jag ransakar i mitt minne,Så tror jag mest att det hela berodde På att den unge ännu helt enkelt — trodde Och det är visst, att med dugtig tro Kan berg man försätta i afgrunden neder, Och får man bara tro uti ro, Så kan man tro på kejsarens kläder!

Men ej jag kom för att eder smäda, Nej, blott att säga ett sista farväl. Till nya värf jag vill mig bereda, Och derför städar jag i min själ. Jag skall er gömma der längst inunder, Bland andra minnen från unga dar, Och kanske en gång i mörka stunder Jag tar er fram — om ni finnas qvar!

Farväl alltså! Zeus, Here och alla, Som voro dömda för Kristus falla, Men sedan gräfdes af kristna opp, Om också ej i förklarad kropp. Farväl, I gudar, farväl gudinnor, Som bara voro dock män och qvinnor, Och knappast det, om man dömer strängt, För Er mitt hjerta är evigt stängdt!Men tyst, hvem ser jag i mörkret der borta, Med ryggen i krum och benen för korta? Han ligger på golfvet och grinar så listig Bakom Apollo, konstens majestät;

En utbörding är du, och ännu tvistig Är frågan om din identitet, Och Slafven stundom man plär dig nämna, Men Sliparen också; det vill jag lemna Ät lärda herrars auktoritet; För mig du är nu en kär bekant I egenskap af det fulas representant. Du bildar ensam ett helt teorem Och fyller en lucka i mitt system. För det första, fuling, hvad gör du här, Då det skönas märke du icke bär? Du är kanhända ett tyst medgifvande Af stränga herrar estetikskrifvande, Att också det fula må ha sin plats I sjelfva det skönas marmorpalats! Nå se då, der fick vi ett rymligt hål, Att sätta vårt brytjerns härdade stål. Men säg då, bekänn för satan, Hur har man släppt en karl ifrån gatan, En slusk, som ligger vid rännstens kant, Och tjenar på ärligt handtverk en slant, Hur har man släppt dig i societetenAf gudar stora, af gudar små! Du känner då inte vårt reglement Att man skall vara klädd anständigt För att man skall vara kompetent Att templet få skåda invändigt. Ja, der vi trefva på hemligheten. Och nu jag konsten börjar förstå! På dina skuldror, slaf, man lade Att skaffa herrarna mat och dryck; För att förnöja hvar lustans nyck Man satte slipsten och hacka och spade I dina händer, du starke träl; Och medan du svettas och pinas ihjel. Den frie mannen äter — och leker Och qvinnan ömsom piskar och smeker, Och medan du lagade deras stek, De lekte i konsten sin lustiga lek. Och derför att konsten var aristokrat, Så blef han för folket en olöst gåta; Men konsten och makten de voro så såta, Och derför fick konsten komma på stat Och äta gratis af folkets mat.

Men nu, slipare, kunde du drömmat? Nu är du befunnen vara ideal;Och fast bevisningen är mycket skral, Så har man den ändå tillhopasömmat. Ty svälja kameler och myggor sila, Det kunna våra stora och små gengångare, Det kunna det gamlas unga lofsångare, Som kommendera på stället hvila; Ty tiden dyrkar ju det fossila. Hör på, du slaf, och håll dig för skratta, Din skalle är knotig, och bruten din rygg, Din näsa ful och din uppsyn stygg, Och dina fötter som spadar platta. Du har befunnits idealistisk, Och ändå är du så naturalistisk! Så kommer syndarn i himmelrik, Blott han förstår att vara antik. Du skön! Nej, det går ej an, Men ändå för mig du, fuling, får duga, Ty du är mera, ty du är sann, När alla de andra stå sköna och ljuga! Det sanna är fult, det är en gammal historia, Och derför du räknas till konstens förfall; Till konstens, ja, det tror jag. Men när som skönhetens makt var all, Och slut det blef på lek och på ras och glam, Se då kröp sanningen ändtligen fram. Kryp fram, du slaf, men bort med knifven!Räta din rygg och höj dina blickar, Ty snart de dödas dom är skrifven. Och ner i glömskan tiden dem skickar. Men bort med knifven du så länge slipat Ty sen man rätten också har skipat, För dig, du arme, så behöfs ej mord; Vi slåss ej med knifvar, men med blanka ord.

Farväl alltså, du, det skönas verld, Med svala floder och lunder gröna! I afskedets stund, när känslorna mjukna Och friska tankarna också sjukna, Jag medger nödd, att I voren sköna, Om ock I voren i botten flärd; Farväl då, flärd;'mig kallar pligten, Skön den också, men fasligt tung. Du ler, du Zeus, när du hörde bikten! Min ande är villig, men min kropp så ung; Farväl, det sköna, behagligt för några, Nu kommer nyttan, nyttig för alla; Och vill det sköna i stoftet falla Och sig med gagnet ödmjukt besvågra, Då får det lefva ännu en frist — Så talar en blifvande utilist!Men solen skiner på fönstermarkisen, Härlig höstdag, strålande glad; Genom trädgårn i blotta chemisen Vandra herrar till svalkande bad. Och sedan, när kaffet väl är drucket Och alla satt sig vid sina stafflin Att knoga flitigt som riktiga bin, Då, må vara, hugget som stucket, Då går författarn på ett afsides rum Och vid sitt skrifbord sätter sig krum. Han gör poesi, om ock ej så poetisk, Och skrifver om konst — som vanligt, frenetisk. Det kan ju kallas helt enkelt sofism — Inkonseqvens är kanske det rätta — (Jag tror att Darwin kallar det atavism!) Och att utvecklas jemt är icke det lätta. Nå, fabula docet: gör som jag lär, Och ej som jag lefver! Har man hört maken! Ja visst, det din egen lära ju är: Gif fan personen, men tänk på saken!

Tredje Natten. Ute på ströftåg hela dagen I det dimmiga höst-Paris; Häpen väl, men icke betagen, Och beundrar på eget vis.

Genom tunlar af kalk och tegel Menskor knuffa sig rastlöst fram; Våta gatan, som söndrig spegel,Ligger solkig af dy och och siam, Speglar ännu af himlen flikar, Ger en vrångbild, dunkel och svag, Af den fallna menniskans drag. Hungrigt öga på svultna likar Efter födan med afund fikar: Lyx åt nöden ger dåligt stöd, Gatans stenar ge torftigt bröd.

Lastad kärra dundrar och skräller, Kuskens piska som bössan smäller, Tramwaysklockan varnande gnäller, Omnibussen blåser trumpet; Trampad hundvalp tjuter och skäller, Utförsäljare och gesäller Skråla sin sång med

röst så gäller, Och der hördes ett barn som gråt. Modersmålet är alltid lika Ibland fattiga och bland rika, Gör sig alltid så väl förstådt Utaf fransman och hottentott. Hvarför gråt du, okända lilla? Gör den stora staden dig illa, Som så mången har lycklig gjort? Fråga, frågare! Svaret drunknarI ett grändhål, der lifvet unknar Och der aldrig du fråga bort.

Och nu smäller det åter och bullrar, Ringer, tjuter, hamrar och mullrar, Gråtes, skrattas, hvisslas och dundrar, Och du står der försagd och undrar Om du är på ett hospital Eller nederst i afgrundens qval.

Döfvad, virrad, med glödhet hjerna, Tar han flykten för att i ro Grunda öfver den pudelns kärna Och få veta hvad han skall tro. Drar sig sakta ur stora stråket, Men bedöfvad af bullret och bråket Råkar han in i en labyrint. Gator slingra, och gränder korsa. Regnet börjar i rännsten forsa, Trötta foten tar steg på slint. Irrar djupare in i snåren Utaf kappor och paraplyn, Och af droskor förlorat spåren, Färdig att hänga sig sjelf i håren, Blickar tröstlös mot gråa skyn.Se då ljusnar det uppåt gränden, Öppen ligger en boulevard; Bland plataners stackars eländen Står en kyrka af hackan spard. Som i öcknen, då beduinen Träffat källfrisk och grön oas. Så för vandrarn med trötta minen Bland kaféen och magasinen Vinkar kyrkan af götisk ras.

Ej han går ditin för att bedja, Ej fetischer sin dyrkan ge, Blott åt helig tystnad sig glädja, Lossa blott på den tunga kedja, Glömma hvar sorgen är och hvar ve.

Går en stund att stilla betrakta Stenens luftiga ornament; Vilda djur som blommorna vakta; Heliga män, som den mäktige sändt, Och de mäktige mördat och bränt, Gå på leoparder och drakar, Ty den tro som allting försakar Och som kärlekens eld har tändt, Den kan gå genom helvetets eldar,Frågar icke hvem smärtan gäldar . . . Sådant händer och sådant har händt!

Uppåt vexa fialens stänglar, Uppåt peka de stumma englar, Uppåt fönstrets båge sig höjt, Uppåt hvalfvets hjessa sig böjt. . .

Men derinne tasslar och tisslar Genom fönstret som står på glänt. Hör han orätt? En karl som hvisslar Och här osar ju som af brändt! Villrådd skyndar han till portalen, Öppnar varsamt och stiger på; Mystiskt dunkel råder i sälen: Färgadt ljus i rutor så små. Men hvad afgrundens larm der föres? Mot det buller härinne höres, Skrik och hvissel, väsen och spring, Gatans buller var ingenting.

Hvilka syner? Har han gått galet? Kyrkan ändrad till magasin!Der de lågo, de dödas grafvar, Är nu murad en vattenbassin; Der en turbin med skoflar kafvar, Der en hydraulisk press är i gång; Här med högtrycksmaskinen i téten Ångan sjunger sin nya sång Till ett lof åt elektromagneten, Som det sprider med telefon. Och vid ljus af elektriciteten Helig skymning viker ifrån, Och då ser han man användt kyrkan Till ett museum för yrken och slöjd: Arts et metiers här skänkes dyrkan, Här utilisten en gång blir nöjd! Se, der har du ett rensadt tempel, Inga bilder och ingen fetisch; Allting här inne bär snillets stämpel, Nyttan här har nått sin prestige. Men förlåt, jag ser ju ej orätt? Inom smäckra pelares rund, Högst på hedersplatsen i koret, Och på altarets gamla grund Står en bildstod af herren i huset Med en uppsyn, sluten och sträng, Fullt belyst af elektriska ljuset — Kyrkans helgon heter Papin!Och till honom höjas de sånger Från turbin och lokomobil; Remmar, trissor, balanshjul, pistonger, Alla sjunga i samma stil: Hell Papin, och hell din gryta! Ditt är tidehvarfvet som går! Dock af dig knappt verlden hann skryta, Förrn en annan vårt bifall får. Snart du ligger störtad i mullen, Lik de andra helgon som gåt;t, Edison stiger nog snart på kullen, Der din stod så stadigt har stått. Än du räknar dock dagar många, Gjutjernsspiran är ännu din. Hell Papin, och hell din ånga, Verldens herre, — men icke min! Har du upplöst en enda gåta? Har du gifvit ett hjerta tröst? Menskors barn ju ännu gråta, Ännu blöda blodiga bröst! Gjorde du menskligheten bättre, Gör du lyckliga flere än förr! Hjertan rör du ej mer än ett vedträ, Icke öppnar du frihetens dörr! Icke skapar du dygd med ånga Icke lycka med kalorik;Fattiga lär du ha gjort så många, När måhända blott en blef rik!

Mycket vackert och mycket fyndigt, Det förnekar ej sjelfva den! Inte finner jag heller syndigt, Att en kyrka blef mindre igen! Det är nyttan som jag förnekar, Allas nytta; men nog om det. . . Uret redan mot middag pekar, Mörkret kommer, när ingen vet!

Åter ljuda de smäckra hvalfven Af en ånghvisslas gälla skrik, Och till dansen kring gyllne kalfven Ångrör spela

sin orgelmusik; Stenkolsröken rökelse skänker, Herrar herrar så söt en lukt, Vattenhjulet vigvatten stänker, Remmar löpa i ändlös bukt; Liksom ormar de slingras och sträckas, Söfvas aldrig af vattnets brus; Likt den eld, som aldrig lär släckas, Brinner blåhvitt elektriskt ljus.Eld och vatten tillsammans pressa Rasslande, skrålande vildt sin refräng; Som demoner de alla messa: Ave Ånga! Ave Papin!

Farväl då, kyrka, du gamla lemning Af en tid som trodde och led! Nu det nya brutit fördämning, Går på vägen jämnad och bred; Och likväl med en viss beklämning Tidens son går framåt sin led, Som der elden härjat en hed. Ty det gamla, i all sin förskämning, Uselt var det — men det var dock stämning

***

Tviflande ande, evigt frågande, Sjudande tanke, känsla lågande, Dagens arbete ej Er stäcker, Sömnens täcken ej Er släcker. Åter, ande, är du ute i natten, Törstande ande, att söka vatten,Lefvande vatten ur tviflets källa; Hvart vill nu du färden ställa? Tvänne stegar du kastat bort, När du gjorde processen kort Med religionens och konstens riken — Smala åkrar och breda diken — Ut på djupen, de mörka, kalla, Der så många du har sett falla; Dyk i vetandet, der fins svar; Böckerna ännu ha tankar qvar!

Åter känner jag doften af Er Gamla vänner i lust och qval; Sist när modlös jag öfvergaf Er, Var jag trött på ert dunkla tal. Nu jag kommer åter att spörja Och ånyo vid början börja; Jag vill ösa ur era brunnar, Jag vill släcka den brännande törst; Stor är tron, men veta't är störst.

Här i mörkret jag ser era leder, I kolonner de följas åt; Några klädda i gyllent läder, Andra klädda i bara cloth;Vän och ovän sida vid sida Alla i väpnad neutralitet. På signalen stumma de bida, Ifriga att få kifvas och strida För det lilla enhvar han vet.

Kom fram då först, du gamla garde Teologi, som är bekant med Gud! Aldrig förr på svaren du sparde, Och svarte på allt med tio Guds bud! Tala om nu, och håll ej på orden, Hvad vet du om himlen, hvad vet du om jorden, Hvad vet du om lif, hvad vet du om död? Nå, fram med svaret, du himmelens stöd! Då stiger fram en kyrkofader, En diger qvart i tjock karduan, Och samma färg som den färgen spader, Och talar om Kristus, men mest om fan; Så kommer en annan, och så en tredje, Och när de alla tala på en gång, Då blifver i lägret en stor glädje — Och psalmböckerna ta upp en välkänd sång, Och exegeserna exegetisera, Och katekeserna kateketisera,Och biblarna tolkas på nittio språk, Vulgata käbblar med Septuaginta, Calvin och Luther de slåss med påk, Gregorius kommer med essentia qvinta Och läser högt utur decretalerna, Och Arndt han bjuder omkring moralerna; Och Thomas Aquino bjuder på försakelse, Som smakar som härsken bakelse; Och Torquemada med tänger och halster Ställer ut af trones skönaste alster — Och slutet blir ett kolossalt rumor, Der den får stryk som icke tror, Och hotas med viggtn och hotas med lågan —, Och abrakadabra blir svaret på frågan. Det der jag visste så bra förut — Och pro forma är ju hvarje examen, Som föregåtts af en grundlig tentamen Och sådan början ger sådant slut.

Nu filosofer, nu är det er tur, I som gått till sakernas botten, Och icke fruktat kräklan och kalotten, Men stått i glödgade pilars skur Af teologiska hatet som gått på lur, När sanning I sökt, om ock ej I nått'en!I sanningssökare i skrynkligt läder, Magra och tunna med utbrändt blod. Dålig kost och ringa heder Sanning skänker sin kämpe god. Fram från hyllorna nu och förkunnen Huru långt på vägen I hunnen, Hvad I tänkt om de högsta tingen, Hvad I veten som en annan ej vet! Aristoteles först i ringen Stödd på lifvets realitet, Och du Plato som såg idéer, Der en annan ej såg ett spår; Svaren båda, jag vågar be Er, Hvadan jag kom och hvart jag går? Svart är genast den enes svar, På hvitt den andre ej spar; Och när man svaren till hopa fått, Så stannar man framfor grått i grått. Men Sokrates, den visaste i antiken, Du har dock redan i början förstått Att träffa sjelfva hufvet på spiken; Men fast du sagt att, när allt kommer kring, Så vet man egentligen ingenting, Så lika fullt har man nystat på: Det ena seklet har trott sig förstå, Att varat endast var i det sinnliga,Det andra gräfde i det oupphinnliga, Och så har snurran gått uti cirklar, Som stundom varierat med snirklar. Hvad hjelper väl mig hvad Bacon ponerat, Hvad Cartesius tviflat, hvad Locke resonnerat. Hur långt kom Kant med sitt rena förnuft. När han vill förneka oss frihet och luft? Och Fichte sedan med sitt kära ego, Och Hegel sedan med sitt eviga nego, Och Schellings' absoluta identiteten Och hela den kända härligheten? Om endast två hade tänkt lika. Da kunde väl varit någon vån; Men när på sanningen

alla skrika, Då är det bäst att dra sig ifrån. Så står man der i den filosofiska sörjan Och färdig att börja igen i början. Mörkare blir det ju längre man går, Och böckerna läka ej våra sår.

Jean Jacques, jag går med dig i naturen Att gråta ut vid dess varma bröst. Och tar mig Darwin upp bland de högre djuren, Det blir till slut min filosofiska tröst. Och kom, Voltaire, kom, lär mig att flina, När tviflets tårar krupit i skrin,Och, Schopenhauer, när tankar mig pina, Räck hit en spruta med Buddhas morfin.

Men dagen bräcker der ute i parken, Och sakta susa de morgonvindar Igenom de frostiga popplar och lindar: Och snön derute på den frusna marken Gnistrar så blåhvit och rosenröd, Och i öster en morgonstjerna Bleknar vid solens gryende glöd. Här i parken jag gick så gerna, Trött på böckernas eviga kif; Vinden blåste ur ögat dammet Och gaf tanken friskare lif. Blomstergrupper på gräsets sammet, Lindens kronor, surrande bin; Starar som byggde i trädens holkar, Lekande barn med jublande skrin — Allt derute bättre mig tolkar Lifvets fullhet och lifvets mening, Än de torra böckernas rad, Som blott vållade hjertats förstening, Som blott ökade hjernans förbening, Aldrig gjorde min ande glad;Skänkte blott bedöfning för stunden. Visade spår, som för jägarn hunden. Men tog aldrig på bytet fatt; Lyste som irrbloss i djupaste natt; Ledde vandrarn vilse på flyn, Eller pekade också för högt åt skyn; Visade väg, men bjöd ej på åka, Höll för ögat och ropte gå på, Lärde en ofta att hoppa kråka Der man kunde gå rak på tå!

Nåväl! Hvad göres mera behof? Historia, jag känner dina funder! Du lärde oss dyrka hvar simpel bof, Som visste att göra dunder! Juridik! När älskade du det rätta! Du oftast på bördan har lagt din sten, Och rätt du alltid gaf åt succès'n Och satt till Uords med de mätta!

Farväl då, böcker! Du kunskapsträd! På godt och ondt har du varit! Skall väl du derföre huggas ned För att med lögner du farit?Nej, en gång kommer en yttersta dorn, Då getterna skiljas från fåren! Då, marokäng, skall din perm stå tom. Som af krönte gifvarn bär spåren. Och paleotyper som dyrkas på bokauktion, De skola hamna i hökarbo'n; Då båtar ej inför sanningens majestät Att bara vara en raritet. Och ordet gäller ej mer för det, Om tryckt på papper eller pergament. Då bli de yttersta kanhända de främsta, Och månget som blef å båle brändt Skall kanske bli det förnämsta. Då kommer kanske en dag Er tur, Som nu behandlas som makulatur, Att ligga i montre på visningsdagar; Då bindas tidningar i kalfskinnsband, Och namnlös storhet ej mer beklagar Att han fick falla för hökarns hand. Ja, då blir glädje och allmän förnöjelse, Och alla hoppas på sin upphöjelse.

Men om den stunden och om den dagen Vet ingen här nere på vår syndiga jord; Och tro och hoppas, det är två ord, Af hvilka mången blifvit bedragen.Och snopen spåman, som spådde fel, Ifrån alltsammans försigtigt lomar; Och för att undvika onödigt gräl Han tänker tyst som kalifen Omar.

Fjerde Natten. Mätt på buller och civilisation, Affischer, lögner och polisförbud, Der hela lifvet är en imitation Och talangen ersätter Gud, Han söker sig ut i närmaste skogen Att andas en stund i den fria natur — Den äldsta vännen som alltid var trogen -Och njuta lifvet som ett lyckligt djur.

Så står han omsider vid grinden till Bois Och läser först det långa reglementet,Ty mången fått plikta, som inte käntet, Och här är inte att bara ta; Naturen kostat betydligt med pengar Och är ej öppen för pigor och drängar; Och man skall vara anständigt klädd, Om ej man vill blifva från parken ledd. Om det skall vara en gärd af aktning Åt Skaparens skönaste helgedom. Då är väl formen något tom. Och saken stöter ett grand på förpaktning. Men lika godt, han stiger på Och känner åter hur pulsarna gå; Ty blicken får sträcka sig ändlöst ut, Och bröstet andas till lungans botten — Men det är allt, ty naturen är slut, Och skogen är blott en bild af kokotten. Grann att skåda i all sin stass, Men stassen är bara gjord på karkass. Bara sättstycken och kulisser, Gjorda efter trädgårdsartistens eskisser; Träden klippta med engelsk sax, Klippor gjutna som utaf vax; Kaskader sqvala från en vattenledning Och räcka knappt att döpa en hedning; Sjöar också från samma källa, Och broar gjorda à la mode de nature;Och grottor, ruiner i murgrönsparyr, Som man hos gipsgjutarn kan beställa. Det hela är en stor teater, Der man får visa de fina låter Till häst, till vagn, till velociped; Der folk, som eljest ej får vara med I den stora verlden, nu blanda kläder Med eleganta brott och förnäma laster, Och visa att också de förstå seder, Fastän de äro af hederligaste knaster.

O skog, skog! är det af harm Som lofven rodna, eller är det af hösten? Och foglar, ha'n I förlorat rösten Af stadens eviga, eviga larm? Kanhända också I ären gjorda Hos fabrikör X Y et Son — Men hvad tjenar här om saken att orda, Man blir ju bara beledd som ett fån! Nej bort, långt bort härifrån, Der allt är falskt som de köpta skratten, Der trän och buskar och jord och vatten Och djur och menskor som andas deri, De äro blott artides de Paris; Der ända till himlens tågande skyar Dem hvarje morgon åter förnyar,De äro gjorda af skorstensrök Och ha sitt ursprung i stadens kök.

Han flydde in på en ödslig stig, Som icke hörde till promenaden, Der han fick vara en stund for sig, Till och med ostörd af kavalkaden.

Här var så tyst, att man hörde vinden Hur han susade utmed kinden, Hörde löfvens fall ifrån grenen, Daggens dropp på fuktiga stenen. Röda bokar med gyllene blad, Valnötsträdens polerade stammar ; Hagtornsbäret i blodrödt flammar Bland kastaniers ståtliga rad; Fina almar och slanka ekar, Stolt Ackasia mot himlen pekar; Allt är luftigt och fint i ton, Men han saknar den rätta tron, Känner det kyligt, naket och främmande Och så litet med känslan stämmande; Går än längre in uti snåren, Drömmande om den kommande våren —Känner plötsligt invid sitt öra Taggig qvist vid kinden röra, Känner en doft slå fram på en gång Som en ton ur en välkänd sång; Blickar upp och ser bland skeletten Af de nobla träden som fällt, Lummig, mörkgrön, en gran man ställt, Liten son af den nordiska jätten.

Han har trotsat stormar och frost, Han har lefvat på mager kost; Och när vinden i barren susar, Se då stiga minnena upp, Sommarsyner i solig trupp: Gröna ängar, der hafvet brusar, Blåa vågor, måsar och änder, Blommande vassar i lugna stränder, Hvita björkar i konvaljelund, Smultronställen och abborrgrund. Åter ser han den varma salen, Kaklugnsbrasan flammar så skönt, Julgran lyser, i ljust och grönt, Midt. bland de små som gifva balen; Gamla blifva unga på nytt, Köksan ledes in ifrån köket,Husan dras från det inre stöket, Tjenarna hafva med herrskapet bytt. Jubel-och-klang, så heter dagen. Drängen sitter i herrens stol, Pigan njuter en stund behagen Trona i soffan i helgdagskjol; Jubel-och-klang, så heter dagen, Jul och ljus och endrägt och ro: Evangelium, men icke lagen, Icke forska, men bara tro. Griper tviflet dig se'n i kragen, Fly då genast in i ditt bo. Ställ derute din smutsiga sko, Tills din dörr i lås du fått slagen.

Drömmande så i juletankar, Ibland träden han stilla vankar, Väcks af ropet från en polis, Som på ett ganska knapphändigt vis, Mindre artigt och mera snäset, Förklarar öppet: Man går ej i gräset.

Och jagad ut ur det paradiset, Der ormar saknas, men icke Evor,Och af naturen blott fins öfverlefvor, Som här dock tagit det stora priset, Han kommer fram "till ett nytt staket, Som döljer en okänd härlighet. Det är en trädgård med en titel något för lång: Jardin Zoologique d'Acclimatation. O, Skapelsens herrar, här måste jag buga! Aldrig hade jag ändå drömt Naturen man kunde till sådant truga, Om ock det skedde med våld så ömt. Det är ett naturförbättringsbolag, Som vill rätta hvad som är i olag, Och att det lyckats, det tro parisarna, Ty hvarje föremål har här medalj, Och hedersdiplom ha grisarna; Korna ha mention för sin talg; Kalkonerna bära det röda bandet, Och ankorna äro hors concours, Fasanerna spridas kring hela landet, Och dufvorna ätas hos sjelfva Véfour. Här såg han menskan i all dess makt, Som på naturen sin hand har lagt; Här såg han den våldförda naturen, Och det prisade herraväldet öfver djuren, Ja, öfver växterna också och mycket mera, Som nu han vill kortligen referera.Han såg askar, ympade till ett trapez, Och äppelträn, snurrade i spiraler; Det stolta päronet, så lågt som gräs, Det kröp på marken efter linealer; Och skogens jättar, de höga granar. Till små panacher man smakfullt danar, Och buxbom klipper man ut till gubbar, Och vinets rankor huggas till stubbar; Ja, allt det räta har man gjort krokigt, Och allt det enletta blifvit brokigt, Det stora litet och det lilla stort, Och när man fått något riktigt tokigt, Då har sitt bästa man också gjort. Och han såg änder, som förr kunde flyga, På marken rulla med bukar så dryga; Och såg hur hönsen med hydraulisk press Göddes så stinda som Novembergäss. Och medan de lågo i sina bås I mörker och trängsel och kedjor och lås, I samma rum de fingo skåda Hur äggen kläcktes i mekanisk låda. Det kan ju kallas att läran skärpa, Eller rättare att lära hönan värpa. På samma ställe — men ledig och lös — Man såg en homunculus i en couveuse — En liten menska som kom för tidigt,Ett byte man gjorde döden stridigt — Så nu kan barn ock göras med maskin, Och det är höjden af industrin. Han lemnar djuren, går

aporna förbi, Af slägtskapen något förlägen. Nu har han fått vatten på sin teori Och emot hemmet han ställer stegen.

***

Lössläppt ande för sista gången, Flyger ut ur den irrande ark För att söka sig stadig mark, Som förgäfves sökts af så mången. Och nu smyger han in så sakta I det ståtliga lärdomspalats, Der man gifvit det vetande plats, Som framför andra nämns det exakta.

Naturvetenskap, du som är så säker På dina sakers sanna natur,Du som har upptäckt att fåret bräker Och att menniskan är ett djur; Du som räknat benen på myran Och har inlagt fiskar i sprit, Du som vet att basen och syran Alltid råkas vid frieriet; Du som väger det ovägbara, Du som mäter hvad ej har mått. Säg, du måtte väl kunna svara Hvilken väg de döda ha gått; Hvart vi alla en gång må fara, Hvar vår vagga från början stått! Svar det har du, men ej på frågan, Svar pä mycket som ej oss rör; Ej bekänner du oförmågan, Men allt längre i mörkret oss för.

Du tog i en sista kraftansträngning, När din affär var mogen för stängning, Allt lefvande, du samlat hop Och lade ner i en väldig grop; Du tog dina däggdjur du stoppat opp, Och foglarnas hela luftiga tropp, De fiskar stumma och kräldjur kalla De lägre djuren, onämnda alla;Och öfverst lades allt samladt vetande, Som kommit hop med ett fasligt letande I hufven stora och hufven små, Och så med pressen man skrufvar på. Så kramas fram ur den döda materien En lifsens saft som slås i en retort, Att distilleras från dräggen bort, Och när man kommit till femte serien, Då är essensen klar som ett spad, Och inför menskor, som häpna gapa, Man visar fyndet med stor parad; Och in i retorten ligger en — apa. Se der är råttan som berget födde, Se der är svaret du icke bad! Gå hem nu, hjerta, som länge blödde! Och, ande, var i din håg du glad!

Jag vill ej faktum om apan förneka, Ty det har nog sin giltiga grund, Och det kan också vår högfärd späka Och väcka oss ur vår gudablund ; Men ha vi derföre kommit längre Till frågans lösning och till dess knut? Mig tycks att vägen blifvit allt trängre, Vi stå der dumma just som förut.Men bakåt, bakåt går nya vägen, Och nedåt, nedåt till trädets rot, Och när man tagit de sista stegen, Så står man ändå på samma fot. Men lemnom en stund det lärda knåpet Med stoppade foglar och flugor på nål, Och låtom oss gripa till mikroskopet, Som tränger genom båd' pels och svål. Hvad se vi då genom objektivet, Om vi betrakta en liten parcell Af röda vätskan som håller lifvet? Jo, allra ytterst vi se en cell! »I begynnelsen var cellen», så lyder ordet! Men före cellen? En annan cell! Man ser på ämnet; men den som gjorde't, Om han var mästare eller gesäll. Han fins ej till för vedersakarn, Som tror på skon, men förnekar skomakarn.

Men nog derom, jag är kullvoterad, Och cellen är redan installerad Som högsta väsen i den nya tron, Och tron, som bekant, tar aldrig reson. O cell (som äfven urslemmet kallas, Och protoplasma också på de lärdes språk);O cell, som styr mitt öde och allas, Kom, frigör oss ifrån lifvets bråk! O urslem, urslem, fyll upp vårt hjerta Och släck vår andes brinnande törst, O protoplasma, du, som kom först. Befria oss ifrån tillvarons smärta; Men kan du ej det, kan du ej, när det gäller I andens strider på lif och död, Ej räcka ett enda antagligt stöd, Kan ej du hjelpa i själanöd, Och sviker du just när som det smäller, Då stryk på foten och lär dig hut! Ack, det jag visste väl långt förut Att ej man mättar själar med celler! Nej vetenskap, för att hjelpa så litet Så är din högfärd alldeles för stor, Och när ditt mystiska hölje är slitet, Och man får se hvad inuti bor, Så är du inte den guden man tror. Nej, du är vorden en förnämitet, Som låser in dig i akademier, Predikar högt om ofelbarhet Och leker stundom med frimurerier; Du sytt dig en förlåt, dugtigt tjock, Och tycker mycket om sida kläder, På folkets dyrkan du kräfver med pockOch ratar ej heller utvärtes heder. Och har man stundom ur din arsenal Ett vapen lånat mot mörkrets makter, Så har man sällan haft annat val Än bryta sig in i din vapensal, Och tränga förbi dina stolta vakter. (Att det fins lysande undantag Det nekar ingen, det nekar ej jag.) Men vetenskap, som skedar naturen Och sett så nära dess hemlighet, Hvi är du alltid stum som muren? Hvi talar du ej, som så mycket vet, Om all förkonstling som fins i verlden? Hvi stiger du ej i predikstoln Och dundrar högt emot bildningsflärden, Som lyser högst, näst gamla soln, Men också bländar det skarpaste öga? Hvi talar du icke naturens språk, Som nu värderas så ynkligt föga? Hvi tänder du icke på höjden din båk Och låter honom för seglaren lysa Som ute på hafvet långt ifrån land

I snöstorm och mörker får frysa Förgäfves spanande efter strand? Då sitter du lugn i ditt studierum Vid fredlig lampa och gör hypoteser,Och tycker verlden är fasligt dum, Som dem beundrar, men icke läser. Och när en upptäckt omsider du gjort Då är det upptäckten som skall firas; Om resultatet man talar ej stort, Blott lärda pannan med lager viras. Men derför också det börjar glunkas, På höga ställningen varligt runkas; Och satt du icke i stolen fast, Så låge du der, när ryggen brast. Och framom förlåten tviflet smyger; Man ledsnat litet på skuggors spel, Och lita ej på att hon är blyger, Som vågat tvifla en Gud ihjäl.

Ty, höga lärdom, som hulpit makten, Och stundom bolat med industrin, Stig ner en gång i de mörka schakten, Och låna lampan åt Aladdin, Lägg verldslig storhet i mikroskopet, Och gör på statskonst din analys, Och för hjeltinnan du hittar våpet, Du väntar en jätte, men ser en pys. Tag gamla kyrkan uti din mortel Och elda sedan din flammande ugn —Att då skall krypa ut ur sin kjortel En skrumpen sköka — var du så lugn! Tag vördade lögner och krönta nollor, Besjungna bofvar och heliga fjollor, Tag allt hvad stort, hvad heligt, hvad skönt, Som blifvit ordentligt stämpladt och krönt, Och sätt för blåsröret och för lågan Af sanningens brinnande eviga eld, Tag spektroskopet, den nya förmågan, Som sjelfva solen har dömt utan väld, Och du skall skåda så svarta streckar. Och du skall finna så mörka fläckar Midt ibland regnbågens färgade strålar Som prismat förrädiskt för ögat målar.

Du skulle ha gjort det, men du har ej tid, Ja du har så mycket, så mycket för dig, Och menskligheten du anser ej rör dig! Du letar som bäst en alkaloid Och räknar håren på en okänd bobba, Som sen skall bära ditt stora namn. Du håller också på med att jobba Och letar vid polen en isfri hamn, Dit våra grossörer fa exportera, En bränvinslast för hvarje höst,Och att det icke kan bli stort mera Det är dock alltid afundens tröst.

Men innan jag lemnar det lärdomssätet, Der af naturen man gjort vetenskap, Och der man förkunnar helt förvetet Allt annat för renaste galenskap, Så vill jag besöka det lärda annex Deruppe på spetsen af sandiga åsen, Der man har funnit stjernornas x Och dyrkat till himlahusen upp låsen. Nåväl, från Observatoriets kupol Jag ser ut öfver den sofvande staden, Som sofvit mer än den tål, Om ock man skyllt på femtinionde graden. Sof sött, sof godt, dröm icke om mig, Ty det kan kanske hålla dig vaken, Men jag, jag drömmer alltid om dig — Ja säg har du hört på maken? Som barnet vandrar till modrens graf, Så oresonligt så utan mening, Då grafven endast med liket drog af, Och aldrig lifvet tillbaka gaf, Men på sin höjd en kemisk förening; Så vandrar jag om natten hit bortAtt söka sällskap en stund så kort, Men vet att intet jag nånsin råkar. Om dagen med dig på afstånd jag språkar, Och vill dig alltid så hjertans väl; Men du vill bara ha mig ihjel Och säger att endast för nöje jag bråkar. Ja, jag vill bråka dig ur din säng, Och jag vill rida ditt bröst som en mara, Sà att du kommer på benen i fläng Och ändtligen finner att här är fara. Du håller brandkår, jag ser dess ljus Der borta i tornet vid Johannis kyrka; Och den skall bevara från eld ditt hus, Om ej, så lär du på ansvar yrka. Men jag, som kommer så oombedd Och ej är i uniformen klädd, Mig tar du helt enkelt i håren Och frågar af hvem jag blef sänd; Du önskar hellre bli innebränd Än väckas af en som är utom kåren.

Men lemnom jorden, som svar ej ger, Och skådom himmelens eldskrifts-tecken. i stjernor minsta som hvalfvet betäcken, , I ären ju solar (så illa man ser!),Och solen sjelf är ju blott en stjerna, Och de stora planeter, man tror så gerna, Att de må vara de allra största, De äro de minsta i sjelfva verket, Ty så kan hända, att hin rider märket!

Och måne, du, vår trognaste vän, Du följer om natten, du följer om dagen, För dig man svärmat och svärmar än, Fast man på dig har blifvit bedragen; Fast sjelf du är mörk, du lyser om natten, Och derför du blifvit så ideal, Men saknar ju både luft och vatten Och är befunnen vara ett skal. Måhända du tolkar vår framtids öde Och tecknar åt oss ifrån de döde, Att du har lefvat betänkligt för fort, Som vi på jorden också ha gjort. Du hade kanske en gång som vi Båd' åkrar och ängar och oxar och plogar, Men slog dig på lyx och på svindleri Och brände upp dina skyddande skogar. Men kanske ock, enligt annan tolkning, Du blef ett offer för öfverbefolkning, Så att när man ätit allt ätbart fans,Så åt man hvarandra som kannibaler, Och fast i mån' man har fyra qvartaler, Så gick bankrutten dock som en dans. En annan mening, och mera probabel, Är den att solen vägrat dig lån, Och då var du icke längre kapabel Att hålla dig uppe, men gick ifrån . . .

Nu kör du tömning din långa bana, Och allt hvad du egde tog solen tillbaks; Se der vår framtid vi kunna ana!

Och när vi domna in i Nirwana, Då blir vår verld oss alla till lags. Man har ju märkt att solen slocknar Och att dess dunsthölje alltjemt tjocknar, Ja, man har redan en istid spått, Då halfva vårt klot skall täckas af isar-, Då hjelpa ej kaklugnar eller spisar, Och ut vi måste med ondt eller godt.

Då lösas så enkelt de svåra frågor, Då ligger Sverige som en glacier, Då åkes skridskor på Bottnens vågor, Då äskas ej anslag till krut och gevär; Och inte bråkas om apanaget, Ty ingen vill längre vara vår kung,När intet mera fins qvar i vår pung; Då emigrerar hela bagaget Af ämbetsmän och af dignitärer, Och af grossörer och af hetärer Att söka ett mera civiliseradt land, Som man kain räcka sin skyddande hand ; Der man kan bli på nytt patriotisk, Sen väl befolkningen man gjort idiotisk Med vrånga lagar och kyrkligt tvång. Men resan blir då en smula lång, Ty Patriotien (så nämns då landet) Det får väl sökas nere vid Cap, Der man får knyta det nya bandet, Med hottentotter och annat skrap. Och att den ej hindras, den emigrationen, Det tror jag fast, ty jag känner nationen.

Då först, mitt Sverige, då är du fritt, Och du får ega hvad som är ditt. Det är ej mycket de girige lemnat, Men när som istäcket en gång remnat Och kölden åter sin kos har flytt, Då kan du börja igen på nytt. Men akta dig då att leta i mullen, Och böka icke i ättekullen, Ty börjar du dyka i gamla fynd,Då dyrkar du snart det som är förflutet; Nej, tro då heldre att det är synd, Och gå framåt bara oförtrutet. Låt snö och isar betäcka det gamla, Ty eljest tillbaka igen du skall ramla. Lef fri och stolt i din karga natur, Sälj ej din frihet mot en falsk kultur; Byt ej din bergning mot lyxartiklar, Gif ej din grundlag för hofmatriklar, Och dyrka ej gudar som menskor gjort, Och tro ej att något på jorden är stort.

Se upp i rymden, kalla den himmel, Och känn så oändligt liten du är, I detta solars omätliga vimmel Du är den minsta som etern bär. Och sjelfva solen, som är vår moder. Åt hvilken man på jorden rest stöder, Hon är ej längre i unga år ; Hon börjar mista sitt gyllne hår. Och när hon åldras, så åldras vi, Och när hon dör, då är det förbi Med oss, med små, med stora, med alla, Och när hon kallnat, äro vi kalla; Och när hon stannat uti sitt lopp, Då stanna vi också! Se der vårt hopp!Nå hvarför bösta och hvarför bråka, När allt en gång skall bli lyckligt slut? Och hvarför den döende ständigt tråka, När ändå så snart han skall bäras ut? Jo se, det lär dröja så fasligt länge, Förr'n spådomen helt i fullbordan går, Ja, det lär dröja mång tusen år, Om man får tro på de herrar stränge, Som räknat ut det med integraln Och verifierat det med spektraln. Och ändå skulle det kunna hända Att när på siffrorna man hunnit vända, Som när man vänder ett gammalt plagg, Det hela fans vara en enkel blague!

Nej, låt oss taga för ovisst visst, Och låt oss söka så törst som sist Åt oss förljufva de sista stunder; Ty vi, som ej längre fa tro på under, Vi måste sjelfva gripa oss an Och bråka allt hvad bråkas kan För att åtminstone gå sista färden Ej såsom slafvar, men frie män; Och efter vi lefva i denna verlden, Så låtom oss göra något för den. Och den som ej lefver för bara äran.Han tage till godo denna läran: De flestes bästa är det högsta väl.

Nu har jag talat, och räddat min själ!

***

Men morgonen gryr! Det är nyårsdagen! Det är löftenas dag och hoppets dag! Statt upp då, tviflare, tag nya tag! Om ock din dröm blef oftast bedragen, Så tro på lifvet, tro att det kan hjelpas! Och skulle än lasset ofta stjelpas, Så stig då af och lassa igen! Och blir du liggande? Nå än sen! Ditt lif är väl ej för mer än de andras Du må nu prisas eller klandras!

Nej ande, sof du om nätterna, Och var om dagen dess mera vaken; Skilj noga fåren ifrån getterna, Den lilla personen från den stora saken. Och kommer tviflet som tjuf om natten Och säger att allt är intet och ingenting, Och att ditt verk är en skrift i vatten, Och allt går rundt som i en ring, Så tänk på trälen som bär dagens tungaI grufvan, smedjan, i en giftfabrik, Der han får lefva med en fjerndels lunga, Och ändå vågar om hoppet sjunga, Men hör ej sjelf att det blott är skrik.

Hör bönderna komma! Med rätt och iag De kräfva åter hvad våldet roffat; Att seklers mörker ej dem försoffat Det ligger snart uti öppen dag!

Se kring dig bara, hur som besatta De arme lekmän predika tron, Och om du icke kan finna reson, Så måste dock

deras nit du skatta!

Se firad ädling med lagrar och band, Han kastar handlöst sin gyllne lyra På offerbålet som står i brand, Han också gripen af den nya yran Åt brodern trälen räcker sin hand!

Se på den ärlige publicisten Med liten ära och ingen ro, Och ingen lager, blott törneqvisten, Med ringa hopp att få slut på tvisten Han fjellas lefvande för sin tro.Stå upp då, tviflare, slå spelet i kras, Här duger ej längre på vers att leka, Och när de knotiga påkar dras Då får du ej mera tveka!

Och slår du blindvis, och slår i sten Slå om igen tills du träffat målet Och hugger du dig i ditt eget ben, Så är det ej mer än du tål'et.

Hell hemland! Natten är öfver! Det fega tviflet, som kraften sofver För morgonsolen har vikit bort, Och klara dagen är här innan kort!

Se kring dig, tviflare, hur andarne vakna, Och nedärfdt högmod skall ödmjukt spakna, Och då skall tron till sist krypa fram, Och gör den ej det, så vare dig skam!